

Jerzy Wąchol

Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie

ZNACZENIE NADZORU KORPORACYJNEGO A ROLA WŁADZ PUBLICZNYCH W KREOWANIU KONIUNKTURY GOSPODARCZEJ W CZASIE SPOWOLNIENIA GOSPODARCZEGO

Streszczenie: Opracowanie prezentuje rolę nadzoru korporacyjnego i władz państwowych we wpływie na zarządzanie spółką w czasie spowolnienia gospodarczego. Stwierdzono, że ingerencja państwa w gospodarkę jest bardzo ważna, jednak nie może być zbyt mała ani też zbyt duża. W artykule podkreślono znaczenie dużych korporacji i nadzoru korporacyjnego, zaprezentowano światowe dane ekonomiczne oraz modele nadzoru korporacyjnego na świecie i rolę interesariuszy w zarządzaniu korporacją. Zaznaczono także konieczność budowy regulacji gospodarczych i ekonomii instytucjonalnej dla zapewnienia stabilności.

Słowa kluczowe: nadzór korporacyjny, interwencjonizm państwa, interesariusze, korporacje, spowolnienie gospodarcze.

1. Wstęp

Władze centralne państwa oraz organizacje skupiające wiele państw kreują odgórnie politykę gospodarczą w ramach danego systemu społeczno-ekonomicznego oraz przyjętych interesów, posiadanej wiedzy i doświadczenia. Odnosi się to do władzy zarówno ustawodawczej, wykonawczej, jak i sędziowskiej w ramach demokratycznego państwa, jeśli takie jest, jeśli zaś nie, to funkcje te spełnia jakaś dyktatura wraz ewentualnym sztabem doradczym. Tak czy inaczej to władze centralne ustalają w dużej mierze reguły gry w gospodarce oraz warunki makroekonomiczne, mogą stymulować lub osłabiać różne sektory gospodarki. Są jakby kreatorem strategii rozwoju państwa. Z kolei organy terenowej administracji rządowej są na niższym operacyjnym szczeblu zarządzania, wykonawczym w stosunku do poziomu strategicznego władzy centralnej, mogą mieć jednak pewne zakresy swobody. Gospodarka rynkowa nie jest w stanie niestety samoistnie funkcjonować, musi korzystać z porządku i zasobów państwa.

Szczególnie w czasach kryzysu gospodarczego czy spowolnienia gospodarczego ujawnia się konieczność ingerencji władz publicznych w gospodarkę rynkową dla zapewnienia ciągłości jej funkcjonowania oraz ograniczania niekorzystnych zjawisk.

Gospodarka rynkowa, oprócz zalet, ma niestety też wady i nie zawsze jest zdolna do samoregulacji w pożądanym kierunku. Wady rynku powinny być kompensowane działaniami władz państwowych i lokalnych dla stabilizowania oraz podtrzymania funkcjonowania gospodarki, dla zabezpieczenia żywotnych interesów zarówno firm, jak i społeczeństw. Chodzi tu o to, aby zmiany gospodarcze szły w dobrym kierunku i były w bezpiecznych granicach pod kontrolą w celu zapewnienia rozwoju i przeżycia państwa, narodu, a także spółek. Rynek nie jest w stanie samoregulować się w ujęciu tzw. egoistycznej ręki rynku według Adama Smitha¹, ponieważ ma wady. Jest to m.in. asymetria informacji między kupującym a sprzedającym, nadmierna koncentracja kapitału, monopole, oligopole itp. Ponadto sytuacja może być pogarszana istniejącą słabością mechanizmu interwencyjnego w zakresie korupcji, fałszowania sprawozdań, spekulacji oraz po prostu przez nadmierną ludzką chciwość menedżerów i inwestorów korporacji dążących ślepo do krótkookresowych zysków.

2. Nadzór korporacyjny i znaczenie korporacji ponadnarodowych dla władz państwa

Przez nadzór nad działalnością spółek rozumie się zwykle zintegrowany zbiór zewnętrznych i wewnętrznych mechanizmów kontroli, które łagodzą konflikt interesów między menedżerami a akcjonariuszami, wynikający z oddzielenia własności od kontroli². Według typologii teorii nadzoru nad działalnością spółek wyróżnia się dla perspektywy sytuacyjnej: teorię zasobową, teorię interesariuszy, agencji, teorię Stewarda, natomiast w ramach perspektywy instytucjonalnej wyróżnia się teorię instytucjonalną i teorię hegemonii menedżerskiej. Według teorii interesariuszy zakłada się, że interesariusz to każda grupa lub jednostka, która wpływa na osiągnięte przez firmę cele lub podlega wpływowi tych celów³. Pojęcie to obejmuje więc pracowników, klientów, dostawców, banki, władze lokalne i agendy rządowe, partie polityczne, organizacje społeczne itp.

Z kolei OECD precyzuje nadzór korporacyjny (*corporate governance*) jako sieć relacji między kadrą zarządzającą spółek a ich organami nadzorczymi, akcjonariuszami i innymi grupami zainteresowanymi działaniami spółki. *Corporate governance* obejmuje również strukturę, za pośrednictwem której ustalone są cele spółki, środki osiągania tych celów oraz środki śledzenia rezultatów. Nawiązuje to też w pewnym sensie do teorii myślenia sieciowego⁴ analizującego problem z wielu punktów widzenia, badania zależności, bo to wszystko jest powiązane i uzależnione wzajemnie itd. Stosowane w literaturze angielskiej pojęcie *corporate governance*, oznaczające

¹ A. Peszko, *Elementy organizacji i zarządzania*, AGH, Kraków 2005, s. 9.

² S. Rudolf, T. Janusz, D. Stos, P. Urbanek, *Efektywny nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002, s. 31.

³ R.E. Freeman, *Strategic Management, A Stakeholders Approach*, Pitman, London 1984, s. 6.

⁴ K. Zimniewicz, *Współczesne koncepcje i metody zarządzania*, PWE, Warszawa 1999, s. 104-115.

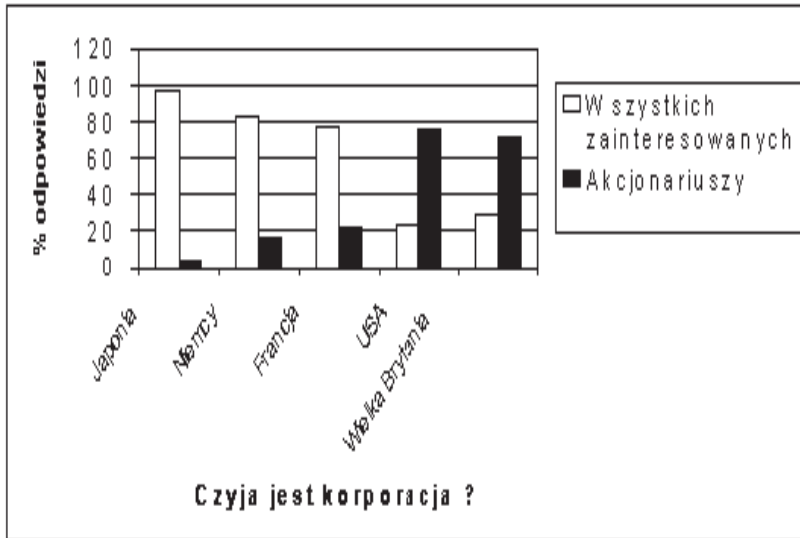
w polskim tłumaczeniu nadzór korporacyjny, odnosi się więc głównie do zasad, reguł mechanizmów i instytucji, które służą kontroli różnych aspektów zarządzania spółką przez ich właścicieli lub grupy interesów, a także – z takich czy innych powodów – są zainteresowane spółką. Termin „nadzór korporacyjny” jest więc szerszy od stosowanego w Polsce terminu „nadzór właścicielski”, który sugeruje istnienie tylko jednej klasycznej grupy interesów, tj. właścicieli⁵. Obecnie uważa się jednak, że dla rozwoju i wzrostu wartości spółki decydujący jest jej sposób zarządzania i kontrolowania, a nie wyłącznie sposób finansowania przez właścicieli.

Corporate governance (czy inaczej od strony prawnej ład korporacyjny) nie sprowadza się więc tylko do nadzoru właścicielskiego, jak to często opisuje się w literaturze polskiej jako tłumaczenie bezpośrednie. W takim rozumieniu pojęcie to skupia uwagę przede wszystkim na relacjach między właścicielami a menedżerami użytkującymi ich własność, co dość wiernie odzwierciedlałoby jego pierwotne znaczenie. Wzięło się to z paradygmatu amerykańskich menedżerów, którzy mieli się kierować bardziej interesami właścicieli spółek niż samych spółek, co miało mobilizować do dobrego zarządzania. Pojęcie *corporate governance* uwzględnia obecność jeszcze innych podmiotów, oprócz samych właścicieli, faktycznie lub potencjalnie mających wpływ na decyzję zarządu. Wśród nich należy wymienić z jednej strony kredytodawców, z drugiej zaś pracowników, niezależnie od ich zaangażowania własnościowego. Istotną rolę odgrywają również władze lokalne (niekiedy centralne), gdyż mogą oddziaływać na przepływ kapitału odpowiednimi zarządzeniami. Przyjęte pojęcie „nadzór korporacyjny” w pewien sposób ogranicza wpływ samych właścicieli na zarządzanie spółką, a przenosi większe akcenty na ogólną sytuację gospodarczą społeczną i polityczną, jaka ma miejsce wokół spółki. Modele nadzoru nad działalnością spółek najłatwiej omówić, prezentując różnice pomiędzy szeroko rozproszoną i w dużym stopniu indywidualną własnością w Stanach Zjednoczonych (kontrola z zewnątrz) a wysoce skoncentrowaną i typowo zinstytucjonalizowaną formą własności w Niemczech (kontrola od wewnątrz)⁶. Różnice w podejściu do nadzoru korporacyjnego w różnych krajach świata ilustruje rys. 1 prezentujący odpowiedzi na pytanie: „czyja jest korporacja?”. Okazuje się, że w modelu jednopoziomowym angloamerykańskim uznaje się, że korporacja jest akcjonariuszy, a w modelach nadzoru korporacyjnego dwupoziomowych, że korporacja należy do wszystkich zainteresowanych, tak wskazuje większość respondentów. Podsumowując przegląd różnych systemów nadzoru właścicielskiego, należy stwierdzić, że w systemie nadzoru korporacyjnego zarówno dualistycznym (dwupoziomowym), jak i monistycznym (jednopoziomowym) istnieją jednak podobieństwa, np. rada nadzorcza razem z zarządem w pewnym sensie mogą się zachowywać jak amerykańska rada dyrektorów (dyrektorzy zewnętrzni i wewnętrzni). Zachowanie się członków

⁵ S. Rudolf, *Efektywność nadzoru właścicielskiego w spółkach kapitałowych*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2000, s. 25.

⁶ M. Jerzemska, *Nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002, s. 6-20.

rady nadzorczej nie musi być tak bierne i pasywne jak w Polsce. Członkowie rady nadzorczej mogą być bardziej aktywni i uczestniczyć w zarządzaniu spółką razem z zarządem, podobnie jak dyrektorzy zewnętrzni (członkowie niewykonawczy) w amerykańskiej radzie dyrektorów razem z dyrektorami wewnętrznymi (członkami wykonawczymi), prawo zasadniczo tego nie zabrania.

Rys. 1. Zestawienie odpowiedzi na pytanie: „czyja jest korporacja?” według członków rad nadzorczych

Źródło: M. Yoshimori, *Whose company is it? The concept of the corporation in Japan and the West*, „Long Range Planning” 1995 vol. 28.

W ramach nadzoru korporacyjnego interesariuszami (*stakeholders*) są więc także władze państwowe centralne i lokalne. Mogą one wpływać na działalność spółki czy ponadnarodowej korporacji zarówno od wewnątrz, jak i od zewnątrz dla realizacji polityki gospodarczej państwa, dla utrzymania stabilności i bezpieczeństwa gospodarczego, dla zapobiegania bankructwom w ramach kryzysu itd. Szczególnego znaczenia nabierają tutaj wpływy państwa, władzy centralnej i jednostek terytorialnych administracji na działalność korporacji ponadnarodowych ze względu na ich wielkość i zasoby. Baza teoretyczna dla administracji publicznej została określona przez M. Webera i zakłada ona istnienie idealnej biurokracji, która administruje w hierarchicznych i sztywnych strukturach przez procedury oraz kontrole wewnętrzne. Jest ona nastawiona na utrwalenie danego porządku, działając na zasadzie zakazów i nakazów. Administracja działa w ramach zorganizowanego państwa⁷.

⁷ J.A.F. Stoner, R.E. Freeman, D.R. Gilbert, *Kierowanie*, PWE, Warszawa 2001, s. 316-317.

Korporacje ponadnarodowe są przedsiębiorstwami o bardzo dużych aktywach, a ich majątek może wielokrotnie przekraczać majątek niektórych państw, tempo zaś wzrostu nawet kilkakrotnie może przekraczać tempo rozwoju większości państw. Wielkie korporacje najczęściej pochodzą z wielkiej triady: USA, Europy i z Azji, szczególnie z Japonii. Tabela 1 prezentuje wybraną listę jednych z największych i znanych korporacji ponadnarodowych. Korporacje posiadające duże aktywa, nowoczesne technologie, dobrą organizację przenikają do wielu państw narodowych, mając nawet pośredni wpływ na rządy tych państw, przez decyzje gospodarcze i wpływ multimedialny na społeczeństwo. Są one jednak głównie nastawione na zarabianie pieniędzy, a menedżerowie korporacji rozliczani są przez akcjonariuszy głównie z pomnażania ich wkładów, niemniej jednak interesariusze także mogą kontrolować zarządzanie korporacją od wewnątrz i brać w nim udział, mając przedstawicieli w radach nadzorczych czy radach dyrektorów. Ponadto władze centralne i lokalne mogą wpływać od zewnątrz na korporacje przez prawo, zarządzenia, politykę finansową itd. Niemniej jednak korporacje ze względu na swoje zasoby (fizyczne, finansowe, kadrowe, technologiczne, organizacyjne) oraz możliwości mogą także wpływać na władze oraz próbować omijać przepisy, transferując np. zyski do rajów podatkowych, unikając w ten sposób płacenia podatku dochodowego w danym miejscu itd.

Tabela 1. Wybrane korporacje ponadnarodowe według wartości rynkowej na dzień 31.05.2002 r.

Lp.	Firma	Kraj pochodzenia	Wartość rynkowa (mld dol.)	Sprzedaż (mld dol.)	Zysk (mld dol.)	Aktywa (mld dol.)
1	General Electric	USA	309,46	125,91	12,3	495,02
2	Microsoft	USA	275,70	25,30	7,72	59,26
3	Exxon Mobil	USA	271,23	213,49	15,11	143,17
4	Wal-Mart Stores	USA	240,91	217,80	6,67	83,45
5	Citigroup	USA	223,04	112,02	14,28	1051,45
7	Royal Dutch/Shell	Holandia/UK	194,55	135,21	10,85	111,54
8	BP	UK	192,12	174,22	9,88	141,16
9	Intel	USA	184,67	26,54	1,29	44,40
10	Coca-Cola	USA	138,00	20,09	3,98	22,42
11	IBM	USA	137,72	85,87	7,72	88,31
12	Toyota Motor	Japonia	99,70	121,72	4,96	160,26
13	Nestle	Szwajcaria	96,16	54,06	4,26	59,86
14	Nokia	Finlandia	67,72	29,14	2,06	20,95

Źródło: K. Sowa, *Strategie konkurencji korporacji ponadnarodowych*, Difin, Warszawa 2006, s. 41-42.

Z kolei upadek wielkiej korporacji może spowodować na rynku lokalnym masowe bezrobocie i dramatyczne pogorszenie sytuacji gospodarczej na danym terenie. Stąd władze lokalne i centralne są żywo zainteresowane i partycypują w zarządzaniu korporacją jako interesariusze.

3. Interwencjonizm władz państwa w stosunku do gospodarki w celu zapewnienia stabilności i rozwoju

W czasie spowolnienia gospodarczego czy kryzysu państwo zwykle stara się interweniować na rynku dla zapewnienia stabilności gospodarczej i wzrostu gospodarczego. Sposoby tego interwencjonizmu są różne i zwykle obejmują politykę finansową państwa. Przy czym finanse publiczne traktowane są jako istniejąca kategoria finansów gospodarki rynkowej⁸. Bywa, że jest to nawet przekazywanie pieniędzy dla strategicznie ważnych organizacji dla państwa, jak duże banki czy korporacje, w celu podtrzymania koniunktury gospodarczej. Jest to także większa kontrola nad nadzorem bankowym i korporacjami (np. dla zapobieżenia kreatywnej księgowości w spółce itd.) czy nawet przejmowanie upadających spółek przez państwo, częściowe lub całkowite. Wielkość interwencjonizmu państwa w stosunku do gospodarki, korporacji, spółki musi być bardzo wyważona, nie może być ani za duża, ani za mała. Najlepiej żeby była optymalna, dostosowana do największych efektów tego wpływu. Władze państwowe mogą wpływać na korporacje od zewnątrz przez ogólne prawo (działania i statut spółki muszą być zgodne z prawem w danym państwie) i politykę makroekonomiczną. Państwo może wpływać na korporacje także od wewnątrz, przez udział przedstawicieli państwa jako udziałowców ze strony Skarbu Państwa lub jako interesariusze – niewłaściciele. Władze państwowe mogą też dla siebie pozostawić jedną złotą akcje, co da prawo weta w razie potrzeby. W 2009 r. wiele systemów gospodarczych na świecie odnotowało złe dane ekonomiczno-społeczne (spadek PKB, wzrost bezrobocia, wzrost długu publicznego, wzrost długu zewnętrznego, spadek salda eksport-import itd.). Na uwagę zasługują przede wszystkim ujemne wskaźniki dynamiki PKB, co tłumaczono zwykle złymi aktywami, toksycznymi kredytami i kryzysem gospodarczym – tab. 2. Jeśli chodzi o zadłużenie, to dane te oznaczają często zadłużenie wzajemne i rynek długu. Zadłużenie to można jednak analizować w porównaniu z innymi danymi.

Analizując dane ekonomiczno-społeczne za 2009 r. w tab. 2, trzeba przyznać, że wiele rozwiniętych krajów zanotowało złe wyniki makroekonomiczne, szczególnie ujemna dynamika PKB stała się udziałem USA i prawie całej Unii Europejskiej, z wyjątkiem Polski, która nazywana jest nawet zieloną wyspą, jednak w tym okresie złoty znacznie stracił do innych walut wskutek spekulacji rynkowej i gry banków zachodnich. Chiny natomiast utrzymały swoją dynamikę PKB na wysokim poziomie – ok. 8,7%, przez wiele poprzednich lat miały jednak nieco więcej – ok. 10-12%, wyszły z ubóstwa, ale nadal daleko im do bogatego Zachodu. W państwach, które odnotowały pogorszenie dynamiki PKB na ujemną, zwykle także zwiększyło się bezrobocie, dług publiczny i zmniejszył się PKB według kursu wymiany walut.

Gospodarka rynkowa nie może funkcjonować bez władz państwa. Porządek, zasoby i kontrola oraz wpływ na zarządzanie państwa są w wielu przypadkach nie-

⁸ S. Owsiak, *Finanse publiczne, teoria i praktyka*, PWN, Warszawa 2005 s. 13.

Tabela 2. Dane ekonomiczno-społeczne w wybranych krajach świata za 2009 r.

Kraj/ region	PKB	PKB	PKB	PKB	Bez-	Dług	Inflacja	Rezerwy	Lud-	Migra-	Zadłużenie
	dyna-	per	Real	według	robo-	publicz-		walutowe	ność	cja	
	mika	capita		wymiany	cie	ny		i w zlocie	ludności	netto	
2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009
%	tys. dol./ osob.	mld dol.	mld dol.	%	% PKB	%	mld	mln	os./ 1000	mld dol.	
Chiny	8,7	6,6	8789,0	4814,0	4,3	18,2	-0,8	2206,0	1338,6	-0,39	347,1
Indie	6,5	3,1	3560,0	1095,0	10,7	59,6	10,7	287,5	1166,1	-0,05	223,9
Lichtenstein	3,1	122,1	4,2	4,6	1,5	b.d.	0,5	b.d.	0,03	4,66	0,0
Iran	2,6	12,9	876,0	335,7	11,8	19,4	16,8	81,3	66,4	-2,62	18,8
Polska	1,7	17,9	690,1	427,9	8,9	47,5	3,4	67,3	38,5	-0,47	201,2
Izrael	0,5	28,4	206,8	194,0	7,4	78,0	3,9	60,6	7,2	2,37	84,7
Korea Płd.	0,2	28,0	1356,0	809,7	4,1	28,0	2,8	245,9	48,5	-0,33	333,6
Brazylia	-0,2	10,2	2025,0	1449,0	7,4	46,8	4,2	238,0	198,7	-0,09	216,1
Świat	-0,8	10,5	70290,0	b.d.	8,7	b.d.	b.d.	b.d.	6793,2		56900,0
Norwegia	-1,0	58,6	273,1	373,1	3,2	60,2	2,3	50,9	4,6	1,71	548,1
Szwajcaria	-1,5	41,7	317,0	489,8	4,4	43,5	0,1	74,1	7,6	1,76	1399,0
Kuwejt	-1,7	54,1	145,7	116,2	2,2	8,3	9,9	19,4	2,7	16,02	32,5
Grecja	-2,0	32,1	341,0	342,2	9,0	113,4	1,2	3,5	10,7	2,33	552,8
Francja	-2,2	32,8	2110,0	2666,0	9,7	79,7	0,1	102,9	64,1	1,48	5021,0
USA	-2,4	46,4	14260,0	14430,0	9,3	52,9	-0,7	77,6	307,2	4,31	13450,0
Kanada	-2,5	38,4	1285,0	1335,0	8,5	72,3	0,2	43,9	33,5	5,63	833,8
Belgia	-3,1	36,6	381,0	466,9	8,3	99,0	0,0	15,7	10,4	1,22	1354,0
Austria	-3,5	39,4	323,1	378,8	4,7	66,5	0,4	17,1	8,2	1,85	808,9
Emiraty Arab.	-3,5	42,0	201,4	231,3	2,4	47,2	1,5	33,7	4,7	22,98	128,6
Hiszpania	-3,6	33,7	1368,0	1466,0	18,1	50,0	-0,8	20,3	40,5	0,99	2410,0
Holandia	-3,9	39,2	654,9	799,0	5,0	62,2	1,2	30,7	16,7	2,46	3773,0
Luksemburg	-3,9	78,0	38,4	47,1	6,8	14,5	0,5	0,4	0,5	8,44	1994,0
UE	-4,0	32,6	14510,0	16180,0	9,2	b.d.	0,6	b.d.	491,6	1,46	b.d.
Czechy	-4,1	25,1	256,6	191,9	9,3	32,8	1,1	38,7	10,2	0,97	76,8
Dania	-4,3	36,0	198,6	311,9	4,3	38,5	1,3	72,7	5,5	2,48	607,4
Szwecja	-4,4	36,8	333,5	402,4	9,3	43,2	-0,5	29,7	9,1	1,66	661,1
Słowacja	-4,7	21,2	115,7	89,3	12,1	37,1	1,6	18,8	5,5	0,30	52,5
W. Brytania	-4,8	35,2	2149,0	2224,0	8,0	68,5	2,1	60,0	61,1	2,16	9088,0
Włochy	-4,8	30,3	1760,0	2114,0	7,5	115,2	0,6	105,3	58,1	2,06	2328,0
Niemcy	-5,0	34,1	2811,0	3273,0	8,2	77,2	0,0	138,0	82,3	2,19	5208,0
Chorwacja	-5,2	17,6	79,2	62,5	16,1	61,0	2,4	11,6	4,5	1,6	59,4
Japonia	-5,3	32,6	4137,0	5108,0	5,6	192,1	-1,3	1011,0	127,0	b.d.	2132,0
Zimbabwe	-5,6	0,2	0,3	b.d.	95,0	304,3	5,1	0,1	11,4	b.d.	5,8
Meksyk	-6,5	13,5	1482,0	1017,0	5,6	37,7	3,6	90,8	111,2	-3,61	177,0
Islandia	-6,6	39,6	12,15	11,9	8,2	95,1	12,0	2,5	0,3	0,83	3,1
Węgry	-6,7	18,6	184,9	125,7	10,8	78,0	2,0	44,2	9,9	0,87	116,8
Irlandia	-7,5	42,2	176,9	229,4	12,0	63,7	-1,7	1,0	4,2	4,71	2287,0
Finlandia	-7,6	34,9	182,6	238,2	8,5	41,4	0,0	8,7	5,2	0,68	364,9
Rosja	-7,9	15,1	2116,0	1232,0	8,9	6,9	11,9	439,0	140,1	0,28	369,2
Estonia	-14,1	18,7	24,4	18,3	14,3	7,5	-0,4	3,9	1,3	-3,26	22,5
Łotwa	-17,8	14,5	32,4	24,5	16,6	32,5	3,3	5,0	2,2	-2,30	38,0

Źródło: dane statystyczne Eurostatu UE i CIA USA, kwiecień 2010.

zbędne dla prawidłowego rozwoju gospodarczego spółek. W gospodarce rynkowej ważne jest kreowanie polityki finansowej, w tym kreowanie pieniądza w gospodarce, który jest jak krew w obiegu gospodarki rynkowej. Banki prywatne w gospodarce rynkowej w dużej mierze kreują wirtualne, plastikowe i kredytowe pieniądze w gospodarce, obracając zwykle większymi zasobami, niż rzeczywiście mają. Jednak jeśli wygenerują tych złych kredytów, złych aktywów zbyt dużo, np. kredyty hipoteczne dla ludzi, których na nie nie stać, to trwać to może czas jakiś w ramach zaufania, ale kończy się zwykle problemami finansowymi i brakiem możliwości spłacania kredytu. Cóż z tego, że nawet nowe domy były zastawem, skoro na rynku takich kredytów udzielono całą masę, a bank po przejęciu domów nie ma ich komu sprzedać po dobrej cenie w warunkach kryzysu. Kolejne podmioty gospodarcze są niewypłacalne, nawet instytucje zaufania publicznego, jak prywatne czy państwowe banki, tracą płynność finansową i stają się niewypłacalne. Pojawia się tzw. efekt domina – czyli pojawia się cała kolejka zadłużonych nawzajem firm, które upadają jak kolejne klocki, jeden uderza drugi. Aby przerwać ten łańcuch zatorów płatniczych, zapewnić zaufanie do banków, państwo stara się interweniować. Polega to zwykle na pompowaniu pieniędzy w gospodarke, w firmy prywatne czy państwowe, w tym układzie to państwo kreuje pieniądza, co w konsekwencji może spowodować w skrajnym przypadku nadmiar pieniądza na rynku i inflację. Jednak od czasu J.M. Keynesa (1883-1946)⁹ i podnoszenia deficytu budżetowego dla podtrzymania koniunktury gospodarczej w okresach depresji do monetaryzmu M. Friedmana (przy dużej skrajnie inflacji) niczego nowego zasadniczo w tym zakresie nie wymyślono, chociaż środki zaradcze mogą być różne.

Tłoczenie pieniędzy w gospodarke, jak to zrobiono w USA i UE, powstrzymało nieco negatywne zjawiska związane ze spowolnieniem gospodarczym i kryzysem, jednak nie wiadomo, czy są to tendencje trwałe, czy aby nie odroczyło to jedynie kolejnego, jeszcze być może większego, dołka w gospodarce. Oprócz pompowanych pieniędzy potrzebne są tu jeszcze odpowiednie regulacje, instytucje w ramach ekonomii instytucjonalnej, także w nadzorze korporacyjnym, i skuteczna kontrola nad spółkami i gospodarke.

4. Podsumowanie

Władze państwowe centralne i lokalne w czasie spowolnienia gospodarczego, kryzysu i depresji pracują w celu przeciwdziałania negatywnym zjawiskom gospodarczym i społecznym. Gospodarka rynkowa nie może dobrze funkcjonować samistnie bez czynnika regulacyjnego, czyli państwa. Działania te jednak muszą być bardzo ostrożne i wyważone. Zarówno nadmierny wpływ, interwencjonizm państwa na gospodarke dla podtrzymania koniunktury gospodarczej i wzrostu rynku, jak i praktycznie brak tego wpływu może być niewskazany w danych warunkach, po-

⁹ A. Peszko, *Elementy organizacji i zarządzania*, AGH, Kraków 2005, s. 10-11.

trzebne jest tutaj zastosowanie odpowiedniego stopnia zaangażowania państwa, tak aby efekt tych działań był jak najlepszy. Podobnie jak według zasady substytucji w organizacji Gutenberga¹⁰ (efekt organizacyjnych uregulowań a stopień organizacyjnych uregulowań) wskazane jest tutaj dobranie odpowiedniego rodzaju środków i metod działania w optymalnym natężeniu interwencji państwa na rynku dla uzyskania dobrego efektu, kreującego wzrost gospodarczy i stabilizację rynku. Wielkie ponadnarodowe korporacje przynoszące duży procent PKB dla danego kraju, mające istotne zasoby i aktywa, muszą być pod szczególnym nadzorem i podlegać regulacjom instytucjonalnym państwa. Pompowanie w nie pieniędzy nie zawsze musi być jedynym dobrym środkiem walki z kryzysem gospodarczym i bezrobociem. Jednak jak wynika z danych, hamuje to spowolnienie gospodarcze i kryzysy, jednak nie wiadomo, na jak długo i czy jest to trwałe odwrócenie trendu gospodarczego.

Literatura

- Freeman R.E., *Strategic Management, A Stakeholders Approach*, Pitman, London 1984.
- Gutenberg E., *Grundlängen der Betriebswirtschaftslehre, Die Produktion*, Aufl. 24, Berlin 1983.
- Jerzemowska M., *Nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002.
- Owsiak S., *Finanse publiczne teoria i praktyka*, PWN, Warszawa 2005.
- Peszko A., *Elementy organizacji i zarządzania*, AGH, Kraków 2005.
- Peszko A., *Rada Nadzorcza w procesie zarządzania przedsiębiorstwem*, Difin, Warszawa 2006.
- Romanowska M., Trocki M., Wawrzyniak B., *Grupy kapitałowe w Polsce*, Difin, Warszawa 1998.
- Rudolf S., *Efektywność nadzoru właścicielskiego w spółkach kapitałowych*, UŁ, Łódź 2000.
- Rudolf S., Stos J., Urbanek P., *Efektywny nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002.
- Sowa K., *Strategie konkurencji korporacji ponadnarodowych*, Difin, Warszawa 2006.
- Stoner J.A.F., Freeman R.E., Gilbert D.R., *Kierowanie*, PWE, Warszawa 2001.
- Yoshimori M., *Whose company is it? The concept of the corporation in Japan and the West*, „Long Range Planning” 1995 vol. 28
- Zimniewicz K., *Współczesne koncepcje i metody zarządzania*, PWE, Warszawa 1999.
- Dane statystyczne Eurostatu UE i CIA USA stan kwiecień 2010 r.

THE ROLE OF PUBLIC POWERS IN CREATING ECONOMIC GROWTH IN THE TIME OF CRISIS AND THE MEANING OF CORPORATE GOVERNANCE

Summary: The paper presents the role of state authorities in a management company at the time of the economic crisis. It is concluded that the state intervention in the economy is very important, but it can be neither too small nor too big. The article discusses the meaning of large corporations and corporate governance, as well as presents world's economic data, models of corporate governance in the world and the role of stakeholders in management of a company. In order to strengthen economic stability, economic regulations and institutional economy should be created.

¹⁰ E. Gutenberg, *Grundlängen der Betriebswirtschaftslehre, Die Produktion*, Aufl. 24, Berlin 1983, s. 192.